

3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

Мальцев В. В.

викладач кафедри конституційного і міжнародного права факультету №4
Харківський національний університет внутрішніх справ
e-mail: alan.kast.95@gmail.com

Олійник В. О.

курсантка 1 курсу факультету №4
Харківський національний університет внутрішніх справ
e-mail: oleynikvika7@gmail.com

**КОНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ:
БАЛАНС МІЖ НАЦІОНАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТА ПРАВАМИ
ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ**

Атрибуція конституційних прав і свобод вищою юридичною силою не є індикатором їх безумовної непорушності. Відповідно до комплексного аналізу, представленого Ю.Б. Ірхою, існують юридично визначені обставини, за яких ці права та свободи можуть підлягати тимчасовому обмеженню [1, с. 78]. Законодавчо врегульовані межі таких обмежень є необхідністю для захисту суттєвих суспільних інтересів, зокрема здоров'я та морального добробуту населення, національної безпеки, територіальної недоторканності держави, а також прав і свобод інших осіб. Ці заходи також спрямовані на забезпечення громадського порядку, запобігання злочинності, ефективне розслідування кримінальних справ, захист конфіденційної інформації, а також на підтримку авторитету та об'єктивності судочинства. В цьому контексті, обмеження окремих конституційних прав та свобод можна розглядати як засіб досягнення збалансованої взаємодії інтересів особи, суспільства та державного апарату, що є фундаментальним принципом правової держави та демократичного суспільства.

На рівні національного законодавства України концепція "воєнного стану" визначена в Законі України "Про правовий режим воєнного стану" і описується як унікальний правовий режим, який може бути імплементований на всій території України або в окремих її регіонах у випадку збройної агресії або іміментної загрози нападу [2]. Цей режим спрямований на протидію загрозам незалежності держави, її територіальній цілісності та національній безпеці. Він передбачає делегування відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування специфічних повноважень, необхідних для нейтралізації зазначеної загрози, ефективного протистояння збройній агресії, а також для гарантування національної безпеки. Окрім цього, режим воєнного стану може передбачати тимчасові, обумовлені непосредньою загрозою, обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина, прав та законних інтересів юридичних осіб із чітким визначенням терміну дії таких обмежень.

У світлі положень, викладених в Указах Президента України "Про застосування воєнного стану в Україні", датованих 28 листопада 2018 року [3] та 24 лютого 2022 року [4], відзначається можливість обмеження конституційних прав та свобод осіб у випадку надзвичайних обставин. Водночас, Конституція України чітко окреслює перелік прав та свобод, які залишаються недоторканими навіть у умовах воєнного стану. Для глибшого розуміння обмежень та гарантій, що надаються громадянам у таких умовах, пропонується ретельний аналіз відповідних статей Конституції, законів "Про правовий режим воєнного стану", "Про оборону України", "Про національну безпеку України" та інших нормативно-правових актів, що регулюють цю сферу.

В умовах воєнного стану виникає потреба в аналітичному розгляді і визначенні меж обмеження конституційних прав і свобод громадян. Основоположний аналіз невід'ємних прав, які залишаються непорушними

навіть під час воєнного стану, є ключовим для забезпечення правової захищеності осіб та підтримки демократичних стандартів у складних умовах [5].

Конституційні права і свободи, визначені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції України, формують основу, на якій побудована правова держава та гарантується захист основних прав людини. Ці статті визначають низку фундаментальних прав, таких як рівність перед законом, право на життя, повагу до гідності, особисту недоторканність, включаючи захист від свавільного позбавлення громадянства або зміни громадянства, а також право на захист судом, право на відшкодування шкоди, встановлене незворотність закону та інші [6].

Ці статті відображають непорушні елементи правової системи, які забезпечують основу для захисту гідності, свободи та безпеки особи, що є особливо значущим у періоди воєнного стану. Права та свободи, які не можуть бути обмежені під час воєнного стану, підкреслюють зобов'язання держави забезпечувати і захищати основоположні права громадян незалежно від обставин.

Серед конституційних прав та свобод, які можуть підлягати обмеженню в умовах воєнного стану, варто зазначити:

- Недоторканність житла (ст. 30) — обмеження може включати перевірки житла, обшуки без попереднього судового рішення в умовах невідкладної потреби.
- Таємниця листування, телефонних розмов (ст. 31) — можливість моніторингу та перехоплення з метою забезпечення безпеки.
- Особисте та сімейне життя (ст. 32) — втручання може бути виправдане необхідністю захисту державної безпеки.

- Свобода пересування та вибору місця проживання (ст. 33) — обмеження можуть бути введені для контролю переміщення осіб в районах конфлікту.
- Свобода думки та слова (ст. 34) — цензура або обмеження доступу до інформації можуть бути застосовані для запобігання поширенню інформації, що може зашкодити обороноздатності.
- Участь в управлінні державними справами (ст. 38), мирні зібрання (ст. 39), володіння та розпорядження власністю (ст. 41), підприємницька діяльність (ст. 42), право на працю (ст. 43), право на страйк (ст. 44), право на освіту (ст. 53) — ці свободи можуть бути тимчасово обмежені або адаптовані до вимог воєнного часу з метою забезпечення загальної безпеки та стабільності [6].

В умовах воєнного стану обмеження певних конституційних прав та свобод є невід'ємною складовою забезпечення національної безпеки та громадського порядку. Проте, такі обмеження мають бути строго обґрунтовані, пропорційні зазначеним цілям, законодавчо врегульовані та відповідати міжнародним зобов'язанням України у сфері прав людини. Необхідно підкреслити важливість збереження основоположних прав і свобод особи, навіть у надзвичайних умовах, що є фундаментальним принципом демократії та правової держави. Ретельний аналіз та моніторинг застосування обмежень, а також забезпечення можливості їх оскарження, мають стати неодмінною частиною процесу їх введення та виконання. Врешті-решт, здатність держави збалансувати між необхідністю захисту суспільства та збереженням основних прав людини визначає її демократичну зрілість та відданість верховенству права

Список використаних джерел:

1. Ю.Б. Ірха. Обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина в інтересах національної безпеки України в сучасних умовах. Вісник Конституційного Суду України. 2015. № 5. С. 78-87.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII: станом на 31 грудня 2022 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 01.02.2024).
3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 26.11.2018 №393/2018: станом на 28 листопада 2018 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/2018#Text> (дата звернення: 03.02.2024).
4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 №64/2022: станом на 14 лютого 2023 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 04.02.2024).
5. Синявська О. Ю., Повалена М. В., Носевич Н. Р. Правовий режим воєнного стану: аналіз законодавства України. *Академічні візії*. 2023. № 17. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/download/237/225> (дата звернення: 07.02.2024).
6. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 07.02.2024).

Мацука В. М.

кандидат економічних наук, доцент,
Маріупольський державний університет
e-mail: v.matsuka@mu.edu.ua

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ТА СТЕРЕОТИПИ

У принципі гендерної рівності є як прихильники, так і супротивники. Це починається з ідеї толерантності та прийняття. Остання виносить судження на основі біологічних відмінностей між чоловіком і жінкою. Це призвело до суперечливих тлумачень терміну «гендерна рівність», оскільки воно значною мірою залежить від суб'єктивних уявлень, а також культурних, релігійних відмінностей і особливостей суспільства, в якому живе особа.

Загалом, це концепція, яка передбачає рівні права чоловіків і жінок. Однак правильніше розглядати їх не як право, а як свободу, можливість реалізовуватися і розвиватися без будь-яких обмежень [1].